

TÁC ĐỘNG CỦA ĐÔ THỊ HÓA ĐẾN BIẾN ĐỘNG SỬ DỤNG ĐẤT ĐÔ THỊ Ở TỈNH THÁI NGUYÊN

Vũ Văn Anh^{1*}, Nguyễn Thị Thu Trang²

¹Trường Đại học Sư phạm - ĐH Thái Nguyên

²Trường THPT chuyên Thái Nguyên

TÓM TẮT

Đất đô thị là yếu tố chịu tác động chủ yếu của đô thị hóa. Dưới tác động của đô thị hóa, trên địa bàn tỉnh Thái Nguyên biến động sử dụng đất đô thị làm nảy sinh một số vấn đề tiêu cực về kinh tế - xã hội. Bằng việc sử dụng kết hợp các phương pháp lịch sử, logic, phân tích, tổng hợp, bản đồ, toán học... với dữ liệu thứ cấp, nghiên cứu cho thấy quá trình đô thị hóa đã dẫn đến những biến động trong sử dụng đất đô thị theo thời gian và không gian ở tỉnh Thái Nguyên. Đất đô thị ở tỉnh Thái Nguyên biến động lớn nhất là diện tích đất phi nông nghiệp, cơ cấu sử dụng đất đô thị chuyển dịch theo hướng tăng tỉ trọng đất phi nông nghiệp, giảm tỉ trọng đất nông nghiệp. Theo không gian, biến động đất đô thị tập trung ở TP Thái Nguyên, TP Sông Công và biến động lớn nhất ở TX Phổ Yên. Trên cơ sở phân tích thực trạng biến động sử dụng đất đô thị dưới tác động đô thị hóa, bài viết đề xuất một số giải pháp sử dụng hợp lý đất đô thị nhằm nâng cao chất lượng đời sống người dân, góp phần cung cấp tư liệu cho các nghiên cứu về địa lí địa phương.

Từ khóa: Đô thị; đô thị hóa; tác động của đô thị hóa; sử dụng đất đô thị; tỉnh Thái Nguyên.

Ngày nhận bài: 22/5/2020; Ngày hoàn thiện: 25/6/2020; Ngày đăng: 29/6/2020

THE IMPACTS OF URBANIZATION ON THE FLUCTUATION OF URBAN LAND USE IN THAI NGUYEN PROVINCE

Vu Van Anh^{1*}, Nguyen Thi Thu Trang²

¹TNU - University of Education

²Thai Nguyen specialized high school

ABSTRACT

Urban land is the main factor affected by urbanization. Under the impact of urbanization, in Thai Nguyen province, the fluctuation of urban land use raises a number of negative socio-economic problems. Using a combination of historical, logical, analytical, general, cartographic, mathematical, etc. methods with secondary data, research shows that urbanization has led to changes in Urban land use over time and space in Thai Nguyen province. Urban land in Thai Nguyen province is the biggest change in the area of non-agricultural land, urban land use structure shifted towards increasing the proportion of non-agricultural land, reducing the proportion of agricultural land. According to space, urban land fluctuations are concentrated in Thai Nguyen City, Song Cong City and the biggest fluctuations are in Pho Yen Town. Based on the analysis of the situation of changes in urban land use under the impact of urbanization, the article proposes a number of reasonable solutions to using urban land to improve the quality of life of people, contributes to the documentation of local geography.

Keywords: urban; urbannization; urbanization implications; urban land use; Thai Nguyen province.

Received: 22/5/2020; Revised: 25/6/2020; Published: 29/6/2020

* Corresponding author. Email: anhvv@tnu.edu.vn

1. Đặt vấn đề

Đô thị hóa là một hiện tượng tất yếu khách quan chứa đựng những biến đổi về kinh tế - xã hội, cảnh quan, cơ sở hạ tầng đô thị... trong đó, đất đô thị là yếu tố chịu tác động mạnh nhất của đô thị hóa. Dưới tác động của đô thị hóa, trên địa bàn tỉnh Thái Nguyên biến động sử dụng đất đô thị làm nảy sinh một số vấn đề tiêu cực về kinh tế - xã hội. Hiện nay, những nghiên cứu về biến động sử dụng đất đô thị dưới tác động của đô thị hóa phần lớn tập trung vào tiếp cận biến động theo thời gian, rất ít các nghiên cứu phân tích biến động sử dụng đất đô thị theo không gian dưới góc độ địa lý, nhất là ở phạm vi cấp tỉnh ở Việt Nam. Do đó, nghiên cứu này phân tích thực trạng biến động sử dụng đất đô thị dưới tác động đô thị hóa ở tỉnh Thái Nguyên, từ đó đề xuất một số giải pháp sử dụng hợp lý đất đô thị, phát huy hiệu quả tích cực từ chuyển đổi mục đích sử dụng đất để thực hiện đô thị hóa, giảm thiểu một số vấn đề tiêu cực về kinh tế - xã hội ở một số địa phương đang diễn ra đô thị hóa ở tỉnh Thái Nguyên.

2. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu sử dụng dữ liệu thứ cấp từ nguồn *Số liệu kiểm kê đất đai năm 2010, năm 2018*; của Phòng Tài nguyên – môi trường thị xã Phổ Yên, thành phố Sông Công, thành phố Thái Nguyên, Sở tài nguyên môi trường tỉnh Thái Nguyên và Niên giám thống kê các năm 2010 và 2018 của Cục thống kê tỉnh Thái Nguyên dựa trên sử dụng tổng hợp các phương pháp phân tích tổng hợp; bản đồ; toán học...

3. Kết quả và bàn luận

3.1. Khái quát chung

3.1.1. Một số khái niệm

Đô thị hóa: Đô thị hóa (ĐTH) là hiện tượng kinh tế - xã hội (KT - XH) bao gồm các quá trình tăng quy mô dân số đô thị, tăng tỉ lệ dân đô thị cùng với sự chuyển dịch cơ cấu lao động, cơ cấu kinh tế theo hướng tăng tỉ trọng nhóm ngành phi nông nghiệp (NN). Bên cạnh đó ĐTH còn là sự thay đổi không gian đô thị

thông qua sự tăng lên số lượng đô thị cùng với sự chuyển đổi mục đích sử dụng đất từ đất NN sang đất đô thị [1].

Đất đô thị: Dưới góc độ kinh tế học, “đất đô thị là không gian vận động của kinh tế đô thị” và đất đô thị là một tư liệu sản xuất đặc biệt, là một sản phẩm có giá trị trên thị trường cùng với sự phát triển kinh tế - xã hội. Dưới góc độ không gian địa lý kinh tế, đất đô thị có nguồn gốc từ đất nông nghiệp và đất chưa sử dụng. Đất đô thị là một phần đất đai của quốc gia được phát triển gắn liền với quá trình đô thị hóa. Như vậy, *đất đô thị cũng là một tư liệu sản xuất đặc biệt ở các đô thị, là không gian của các hoạt động KT - XH, là một tài sản có giá trị luôn vận động, biến đổi cùng quá trình phát triển KT - XH* [1].

Khái niệm sử dụng đất đô thị: Sử dụng đất đô thị là sự tác động trực tiếp hoặc gián tiếp của con người lên tài nguyên đất ở các đô thị thông qua các hoạt động KT - XH [1].

Một số tiêu chí đánh giá đô thị hóa: Để làm rõ đặc điểm ĐTH ở địa bàn nghiên cứu, tác giả sử dụng một số nhóm tiêu chí như: chức năng đô thị, nhóm tiêu chí KT - XH đô thị và cấu trúc không gian đô thị. Các tiêu chí đánh giá về sử dụng đất đô thị: Những chuyển biến trong sử dụng đất đô thị được đánh giá dựa trên các chỉ tiêu là: tổng diện tích đất đô thị, diện tích đất đô thị tăng thêm trong cả giai đoạn, cơ cấu sử dụng đất đô thị.

3.1.2. Khái quát về quá trình đô thị hóa của tỉnh Thái Nguyên

Quá trình ĐTH ở Thái Nguyên đã đạt được những thành tựu nhất định: mạng lưới đô thị ngày càng được mở rộng; tỉ lệ dân đô thị ngày càng cao; cơ sở hạ tầng (CSHT) đô thị và chất lượng cuộc sống dân thành thị ngày càng được cải thiện... Tốc độ tăng dân số đô thị trung bình giai đoạn 2010 - 2018 đạt 9,1%; tỉ lệ dân đô thị ở mức khá cao trong cả nước, đạt 35,1% (năm 2018), tương đương mức trung bình của cả nước. Cấu trúc không gian đô thị có một số thay đổi nhất định. Trong giai đoạn 2010 - 2018, số lượng đô thị và mật

độ đô thị có tăng lên so với giai đoạn trước đó. Ngoài ra, tỉnh Thái Nguyên đã có 2 đô thị được nâng cấp từ đô thị loại IV lên đô thị loại III (thành phố Sông Công) và từ đô thị loại V lên đô thị loại IV (thị xã Phổ Yên). Những đô thị có quốc lộ 3 mới đi qua (thành phố Thái Nguyên, thành phố Sông Công, thị xã Phổ Yên) đã bước đầu tạo nên một hành lang đô thị kết nối mạng lưới đô thị tỉnh Thái Nguyên với thủ đô Hà Nội.

Diện tích đất đô thị được mở rộng, cơ cấu sử dụng đất của toàn tỉnh và khu vực đô thị đã chuyển dịch theo hướng công nghiệp hóa. Diện tích đất phi nông nghiệp đô thị và tỉ lệ đất phi nông nghiệp đô thị trong cơ cấu sử dụng đất đô thị đã tăng lên. Các đô thị được nâng cấp và mở rộng (TP Thái Nguyên, TP Sông Công, TX Phổ Yên) không những mở rộng diện tích mà còn có những thay đổi trong phân chia các khu vực chức năng trong đô thị.

Tuy nhiên, ĐTH diễn ra không đồng đều giữa các địa phương ở tỉnh Thái Nguyên. Mức độ ĐTH cao ở khu vực phía Nam, đặc biệt là các địa phương dọc quốc lộ 3, cao tốc Hà Nội – Thái Nguyên. Khu vực còn lại có mức độ ĐTH thấp và tốc độ ĐTH chậm. Đô thị hóa diễn ra nhanh đã dẫn đến một số bất cập nảy sinh trong xã hội, đặc biệt là khu vực nông thôn mới chuyển thành đô thị. Đất nông nghiệp bị thu hồi với một diện tích lớn trong khi đó phần lớn lao động ở nông thôn, đã không đủ năng lực làm việc trong một số ngành phi nông nghiệp mới do chưa được đào tạo nghề mới. Vì vậy, một số khu đô thị mới

chuyển đổi đã phải chịu những hậu quả từ việc thiếu việc làm, số người thất nghiệp tăng lên và các tệ nạn xã hội ngày càng phức tạp.

3.2. Tác động đô thị hóa đến biến động sử dụng đất đô thị ở tỉnh Thái Nguyên

3.2.1. Đô thị hóa làm tăng diện tích và chuyển đổi cơ cấu sử dụng đất đô thị

Giai đoạn 2010 – 2018, tỉnh Thái Nguyên đã đạt được những thành tựu nhất định về kinh tế - xã hội trong quá trình thực hiện đô thị hóa. Trước những chuyển biến về KT-XH, nhu cầu về đất để mở rộng và nâng cấp đô thị, nhu cầu về đất để phát triển công nghiệp, dịch vụ, thương mại đã tăng lên. Vì vậy diện tích đất đô thị ở tỉnh Thái Nguyên đã tăng gấp 1,22 lần, từ 34.434,8 ha (năm 2010) lên 65.414,0 ha (năm 2018), trong đó đất phi nông nghiệp (NN) tăng mạnh nhất tăng lên 2,23 lần.

Năm 2010, khi chưa có nhiều thay đổi trong ĐTH, trong tổng diện tích đất đô thị toàn tỉnh, TP Thái Nguyên chiếm 54,1%, TP Sông Công (lúc đó là thị xã) chiếm 24,0%. Các đô thị còn lại là thị trấn Ba Hàng, Bãi Bông (Phổ Yên), thị trấn Chợ Chu (Định Hóa), thị trấn Đình Cả (Võ Nhai), thị trấn Đu, Giang Tiên (Phú Lương), thị trấn Chùa Hang, Trại Cau, Sông Cầu (Đông Hỷ), thị trấn Đại Từ (Đại Từ), thị trấn Hương Sơn (Phú Bình) chỉ chiếm 21,6%, trong đó 2 thị trấn của Phổ Yên lúc đó chỉ chiếm 1,5% diện tích đất đô thị toàn tỉnh. Năm 2018, tỉ lệ đất giữa các đô thị đã thay đổi rõ rệt. Số liệu thể hiện tỷ lệ đất NN và phi NN năm 2010 và năm 2018 trong bảng 1.

Bảng 1. Cơ cấu đất đô thị phân theo các đô thị tỉnh Thái Nguyên giai đoạn 2010 – 2018

(Đơn vị: %)

	Năm 2010			Năm 2018		
	Tổng diện tích	Đất NN	Đất phi NN	Tổng diện tích	Đất NN	Đất phi NN
Toàn tỉnh	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
TP. Thái Nguyên	54,1	51,6	58,5	34,1	33,9	34,4
TP. Sông Công	24,0	26,9	17,7	14,8	17,8	9,5
TX. Phổ Yên	1,5	0,4	4,2	39,6	45,9	28,3
Các đô thị khác	21,2	21,1	19,6	11,5	2,4	27,8

(Nguồn: Tác giả xử lý từ [2]-[6])

Bảng 2. *Biến động diện tích đất đô thị tỉnh Thái Nguyên giai đoạn 2010 – 2018*

(Đơn vị: ha)

	Năm 2010			Năm 2018			Biến động 2010 - 2018		
	Tổng diện tích	Đất NN	Đất phi NN	Tổng diện tích	Đất NN	Đất phi NN	Tổng diện tích	Đất NN	Đất phi NN
Cả tỉnh	34.434,8	23.765,5	10.247,2	65.414,0	41.957,0	23.358,0	30.979,2	18.191,5	13.110,8
TP. Thái Nguyên	18.630,6	12.266,5	5.992,9	22.294,0	14.215,0	7.998,0	3.663,4	1.948,5	2.005,1
TP. Sông Công	8.276,3	6.399,0	1.817,4	9.671,0	7.465,0	2.199,0	1.394,7	1.066,0	381,6
TX. Phổ Yên	519,8	89,9	429,9	25.889,0	19.277,0	6.589,0	25.369,2	19.187,1	6.159,1
Các đô thị khác	7.008,1	5.010,1	2.007,0	7.560,0	1001,0	6.572,0	551,9	-4.009,1	4.565,0

(Nguồn: Tác giả xử lý từ [2]-[6])

Năm 2018, tỉ lệ đất của các đô thị so với tổng diện tích đất đô thị toàn tỉnh là: TP Thái Nguyên: 34,1%, TP Sông Công 14,8%, TX Phổ Yên 39,6%. Như vậy, Phổ Yên là đô thị có tốc độ tăng dân số đô thị nhanh nhất cũng là đô thị có diện tích mở rộng nhiều nhất. Mức độ biến động diện tích đất đô thị đã phản ánh mức độ ĐTH và tốc độ đô thị hóa rõ rệt theo không gian của tỉnh Thái Nguyên. Số liệu chi tiết được thể hiện ở bảng 2.

Biến động diện tích đất đô thị tỉnh Thái Nguyên giai đoạn 2010 – 2018 thể hiện qua sự tăng giảm diện tích đất đô thị qua thời gian và không gian. Trong cả giai đoạn, biến động rõ nhất là thay đổi của diện tích đất phi nông nghiệp. Theo không gian, trong hệ thống đô thị của tỉnh thì biến động diện tích đất đô thị tập trung chủ yếu ở TP Thái Nguyên, TP Sông Công, TX Phổ Yên, đặc biệt biến động diện tích đất đô thị ở TX Phổ Yên là rõ nhất và diện tích biến động là lớn nhất (25.369,2 ha). Nguyên nhân chủ yếu là do sự thay đổi về quy hoạch địa giới hành chính đi kèm với chức năng công nghiệp của TX Phổ Yên.

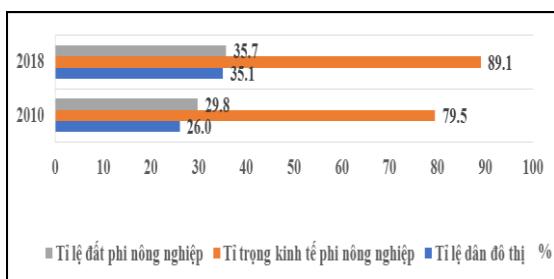
Năm 2018, tỉ lệ dân đô thị của TP Thái Nguyên là 83,8%, TP Sông Công là 71,3% và TX Phổ Yên là 28,1%. Tốc độ tăng dân số đô thị trong giai đoạn 2010 – 2018 của TP Thái Nguyên là 11,1%, ở TP Sông Công là 18,0%, TX Phổ Yên là 19,0% và của toàn tỉnh Thái Nguyên là 9,1%. Theo bảng 2, trong giai đoạn trên, đất đô thị chỉ mở rộng 1.394 ha ở TP Sông Công, 3.663,4 ha ở TP Thái Nguyên và

TX Phổ Yên là 25.369,2 ha. Các đô thị còn lại diện tích tăng lên không đáng kể.

3.2.2. Đô thị hóa làm thay đổi mục đích sử dụng đất đô thị

* *Tỉ trọng đất phi nông nghiệp đô thị* tăng lên cùng với tỉ trọng các ngành kinh tế phi nông nghiệp và tỉ lệ dân đô thị trong quá trình đô thị hóa ở tỉnh Thái Nguyên [7]. Tuy nhiên, trong 3 chỉ số trên, tỉ trọng kinh tế phi NN chiếm tỉ trọng cơ cấu kinh tế và tăng trưởng khá nhanh. Tỉ lệ dân đô thị tăng từ 26% (năm 2010) lên 35,1% (năm 2018) nhưng tỉ lệ này vẫn còn thấp và chưa tương xứng với tốc độ tăng trưởng của ngành kinh tế phi NN. Tỉ lệ đất phi NN trong cơ cấu sử dụng đất đô thị tăng lên nhưng còn chưa nhanh (hình 1).

* *Đô thị hóa với những biến động về kinh tế, dân cư, lao động và một số khía cạnh về mặt xã hội* trong mạng lưới đô thị của tỉnh Thái Nguyên là nguyên nhân dẫn đến thay đổi về diện tích và phân bố các khu vực chức năng trong sử dụng đất đô thị [8]. Cụ thể là: Khu vực dân cư đô thị sinh sống đã tăng từ 1.643,2 ha (năm 2010) lên 2.513,0 ha (năm 2018), tăng thêm 869,8 ha trong giai đoạn 2010 – 2018; khu vực phát triển công nghiệp, thương mại và cơ sở hạ tầng đô thị đã tăng từ 8.304,0 ha (năm 2010) lên 17.918,0 ha (năm 2018), tăng thêm 9.614,0 ha trong giai đoạn 2010 – 2018; khu vực dành cho phát triển nông nghiệp trong đô thị đã tăng từ 23.765,5 ha (năm 2010) lên 41.957,0 ha (năm 2018), tăng thêm 18.191,5 ha trong giai đoạn 2010 – 2018.

Hình 1. Tỉ lệ dân đô thị, tỉ trọng kinh tế phi nông nghiệp và tỉ lệ đất phi nông nghiệp tỉnh Thái Nguyên năm 2010 và năm 2018
(Nguồn: Tác giả xử lý từ [2], [6])

* *Tỉ trọng đất nông nghiệp* trong cơ cấu sử dụng đất đô thị ở tỉnh Thái Nguyên giảm là phù hợp với xu thế phát triển và đáp ứng nhu cầu của đô thị hóa. Một diện tích lớn đất nông nghiệp đã chuyển sang đất xây dựng cơ sở công nghiệp, khu đô thị mới, xây dựng cơ sở hạ tầng đô thị và đất chuyên dùng khác. Địa phương có đô thị hóa mạnh nhất là TX Phổ Yên có cơ cấu sử dụng đất chuyển dịch rõ rệt nhất.

* *ĐTH dẫn đến thay đổi không gian sử dụng đất đô thị ở Thái Nguyên giai đoạn 2010 – 2018*

- **Thành phố Thái Nguyên**

Trong cấu trúc không gian đô thị, TP Thái Nguyên có nhiều nét đặc sắc riêng. Có sự xen cài khu vực chức năng thương mại và khu vực chức năng văn hóa trong đô thị. Xen giữa các trục thương mại là các trường học, nhà văn hóa – thể thao, các bệnh viện, bảo tàng tỉnh Thái Nguyên. Ngoài các khu dân cư đô thị cũ, các khu đô thị mới dành cho người có thu nhập cao (Vincom, Picensa, Crown Villas, Kosy Gia Sàng...) và một số khu đô thị cho người có thu nhập trung bình. Khu nhà ở cho lực lượng lao động di cư về TP Thái Nguyên trong quá trình ĐTH phân bố ở các phường phía Tây và Bắc thành phố và các xã ngoại thị. Khu vực công nghiệp phân bố ở rìa phía Nam và Tây Bắc của thành phố. Trong tương lai, các cơ sở công nghiệp cũ nằm gần trung tâm của thành phố sẽ di dời ra khu vực ngoại thành. Khu vực nông nghiệp chính là khu vực đất dự trữ, đất mở rộng và chỉnh trang đô thị trong tương lai gần [9].

Trước năm 2016, thành phố vẫn chỉ phát triển đô thị theo hướng một chiều, nghĩa là quay toàn bộ phần lưng vào dòng sông Cầu. Quá trình lịch sử thành phố chủ yếu phát triển về khu vực phía Tây của sông Cầu. Từ năm 2016 từ việc phát triển một bên sông TP Thái Nguyên đã trở thành một thành phố phát triển hai bên bờ sông. Sông Cầu sẽ là chủ thể nằm giữa thành phố, và những khu chức năng đô thị hai bên bờ sông sẽ được nối với nhau bằng những cây cầu. Thành phố đã và đang xây dựng các cây cầu với vai trò kết nối không gian đô thị cũ – mới.

- **Thành phố Sông Công**

Thành phố Sông Công tuy nhỏ nhưng có cấu trúc không gian gọn gàng, sắp xếp khá hợp lý và hiện đại. Về không gian đô thị, TP Sông Công được chia làm các khu vực phân khu như:

Khu đô thị trung tâm với các chức năng hành chính, chính trị, văn hóa thể thao, dịch vụ (phường Thắng Lợi, Mỏ Chè). Các khu công nghiệp tập trung phía Đông bám dọc tuyến quốc lộ 3 cũ (phường Tân Quang, Lương Sơn, Cải Đan). Khu đô thị dịch vụ công nghiệp, tiện ích (xã Bá Xuyên và phường Bách Quang). Khu vực phía Tây của TP Sông Công (các xã Bình Sơn, Vinh Sơn và một phần xã Bá Xuyên) là khu vực nông thôn có địa hình tự nhiên đặc trưng vùng trung du với cảnh quan một phần Hồ Núi Cốc [9].

- **Thị xã Phổ Yên**

Do lịch sử hình thành và tính chất của đô thị khác nhau nên TX Phổ Yên có cấu trúc không gian khác với TP Thái Nguyên và TP Sông Công. TX Phổ Yên là đô thị mới được thành lập và mở rộng nên không mang chức năng tổng hợp mà chức năng chính là công nghiệp. Tuy nhiên các khu vực chức năng cũng được phân chia khá rõ ràng. Trục thương mại của TX Phổ Yên là đường Trường Chinh, chính là một đoạn tuyến quốc lộ 3 cũ nối TP Thái Nguyên với Hà Nội và đường Tôn Đức Thắng nối với tỉnh lộ 261, cắt ngang đường Trường Chinh tại ngã 4 Phổ Yên. Thị trấn Ba Hàng và Bãi Bông của huyện Phổ Yên cũ nằm dọc trên 2 tuyến phố trên nên nơi đây có dân cư đông

đúc cùng với các nhà văn hóa, các cửa hàng thời trang, ngân hàng, bệnh viện, cửa hàng điện máy, siêu thị, nhà hàng ăn uống, các cơ sở tài chính... Các tuyến thương mại nhỏ xuất phát từ trục thương mại này là phố Nguyễn Cầu, Lý Nam Đế và Trần Nguyên Hãn. Các khu đô thị mới như khu đô thị Nam Tiến, khu đô thị Nam Thái, khu đô thị Đông Tây, khu đô thị Hồng Diện, khu đô thị Tân Việt được xây dựng ở khoảng giữa trục thương mại Trường Chinh, Tôn Đức Thắng và đường cao tốc Hà Nội – Thái Nguyên [9].

3.3. Đánh giá chung

3.3.1. Kết quả đạt được

Giai đoạn 2010 - 2018, sử dụng đất đô thị ở tỉnh Thái Nguyên đã thay đổi về diện tích, cơ cấu sử dụng, không gian sử dụng. Diện tích đất đô thị đã tăng gấp 1,9 lần, trong đó đất phi nông nghiệp đô thị tăng gấp 2,4 lần, đất nông nghiệp đô thị tăng 1,7 lần. Năm 2018, đất phi nông nghiệp chiếm 35,7% trong cơ cấu sử dụng đất đô thị, trong đó đất chuyên dùng chiếm 17,2%. Tỷ lệ đất đô thị so với đất tự nhiên của toàn tỉnh đã tăng từ 9,8% (năm 2010) lên 18,5% (năm 2018). Diện tích đất đô thị tỉnh Thái Nguyên tăng thêm 30.979,2 ha trong giai đoạn 2010 – 2018, trong đó đất nông nghiệp đô thị đã tăng thêm 18.191,5 ha, đất phi NN đô thị tăng 13.110,8 ha. Diện tích đất đô thị tăng thêm là do 3 đô thị lớn của tỉnh được mở rộng và nâng cấp. TX Phổ Yên chiếm 81,9%, TP Thái Nguyên chiếm 11,8%, TP Sông Công chiếm 4,5% diện tích đất đô thị tăng thêm của toàn tỉnh trong giai đoạn trên. Biến động trong cơ cấu sử dụng đất đô thị của cả tỉnh Thái Nguyên cũng như cơ cấu sử dụng đất ở TP Thái Nguyên và TP Sông Công, TX Phổ Yên đều chuyển dịch theo hướng tăng tỉ trọng đất phi NN, giảm tỉ trọng đất NN.

3.3.2. Các hạn chế và nguyên nhân

Đô thị hóa diễn ra chưa đồng đều giữa các địa phương trong tỉnh. Khu vực đô thị phía Bắc có tỉ lệ đô thị thấp, đô thị hóa diễn ra chậm tạo nên khoảng cách khá xa về mặt kinh tế - xã hội so với khu vực phía Nam, nhất là ở

huyện Định Hóa, Võ Nhai. Đất nông nghiệp bị thu hồi để chuyển đổi mục đích sử dụng và thực hiện ĐTH trong bối cảnh một bộ phận nông dân chưa tìm được sinh kế mới đã gây ra một số vấn đề tiêu cực trong đô thị cần phải giải quyết. Quy hoạch tại một số khu vực đô thị chưa đồng bộ dẫn đến hiện tượng ngập lụt trong mùa mưa, cảnh quan đô thị ở một số khu vực còn thiếu hiện đại, kiến trúc nhà ở đô thị còn pha trộn với kiến trúc nhà ở nông thôn, lối sống đô thị chưa phổ biến trong các khu đô thị mới.

3.3. Một số giải pháp sử dụng hợp lý đất đô thị dưới tác động đô thị hóa ở tỉnh Thái Nguyên

Một là, gắn kết chặt chẽ giữa Quy hoạch sử dụng đất và Quy hoạch phát triển đô thị dựa trên Quy hoạch xây dựng vùng tỉnh Thái Nguyên đến năm 2035. Mỗi năm cần thống kê diện tích đất đô thị và xác định nhu cầu sử dụng đất rõ ràng theo các định hướng cụ thể. Từ đó có giải pháp sử dụng hợp lý, tiết kiệm đất, đặc biệt là đất nông nghiệp; bởi đất đô thị có nguồn gốc từ đất nông nghiệp. Quỹ đất nông nghiệp tối thiểu cần phải đủ để phát triển nông nghiệp nhằm đảm bảo an ninh lương thực cho đô thị và các địa phương khác trên toàn tỉnh.

Hai là, cần quản lý đất đô thị theo hình thức tổ chức kinh doanh tài sản cho phù hợp với yêu cầu phát triển kinh tế - xã hội của đô thị. Cần thực hiện nghiêm túc định hướng sử dụng đất đã đề ra để tránh xung đột sử dụng đất ở những vành đai xanh và những vùng ngoại ô, đảm bảo vấn đề an ninh lương thực, đảm bảo việc làm và đời sống cho người dân.

Ba là, phải kiểm soát sự phát triển các khu đô thị mới. Các khu đô thị mới được quy hoạch và xây dựng nhằm đáp ứng nhu cầu nhà ở của cư dân đặc biệt là dân cư đô thị. Tuy nhiên, trong bối cảnh suy thoái kinh tế được dự báo là còn kéo dài, việc phê duyệt hàng loạt dự án phát triển các khu đô thị mới cần được cân nhắc kỹ nhằm tránh sự lãng phí quỹ đất đô thị ngày càng có xu hướng thu hẹp.

Bốn là, đào tạo nghề cho người lao động bị thu hồi đất. Đào tạo nghề cho người lao động bị thu hồi đất vừa căn cứ vào từng đối tượng cụ thể vừa bám sát cơ cấu kinh tế của địa phương nhất là ở địa bàn TP Thái Nguyên, TP Sông Công và thị xã Phổ Yên. Vấn đề bức xúc và cấp thiết nhất hiện nay là việc làm cho người lao động bị thu hồi đất nông nghiệp. Để giải quyết việc làm thì điều quan trọng nhất là đào tạo để chuyển đổi nghề cho nông dân. Do vậy, giải pháp khả thi nhất là chính quyền địa phương kết hợp với các nhà đầu tư, sắp xếp bố trí cho họ những công việc thuộc loại hình dịch vụ giản đơn. Mặt khác, phải tuyên truyền để người dân có cách nhìn nhận tích cực về các chính sách thu hồi đất và quy hoạch đô thị [9].

4. Kết luận

Đô thị hóa đã làm tăng diện tích đất đô thị, chuyển dịch cơ cấu sử dụng đất, chuyển đổi mục đích sử dụng đất trên địa bàn tỉnh Thái Nguyên, đặc biệt ở TP Thái Nguyên, TP Sông Công, thị xã Phổ Yên. Những thay đổi về sử dụng đất đã mang lại những chuyển biến tích cực trong cơ cấu nghề nghiệp, chất lượng cuộc sống, cảnh quan và các vấn đề xã hội và môi trường ở những khu vực đang diễn ra đô thị hóa. Tuy nhiên, ĐTH khiến dân số đô thị tăng lên trong điều kiện cơ sở hạ tầng đô thị chưa phát triển kịp, sẽ gây sức ép cho những sinh hoạt của người dân đô thị, nhu cầu về đất sẽ tăng lên trong khi diện tích đất chỉ có giới hạn. Vậy nên, cần phải có các giải pháp sử dụng đất đô thị hợp lý, phát huy tác động tích

cực của đô thị hóa, hài hòa và cân bằng giữa các mục đích sử dụng đất đô thị trên địa bàn tỉnh Thái Nguyên.

TÀI LIỆU THAM KHẢO/ REFERENCES

- [1]. D. H. Nguyen, and H. D. Nguyen, *Urban Economics Textbook*. Vietnam Education Publishing House, Hanoi, 2002.
- [2]. Thai Nguyen Statistical Office, *Statistical Yearbook 2010, 2015, 2018*, Thai Nguyen, 2010, 2015, 2018.
- [3]. Department of Natural Resources and Environment of Pho Yen Town, *Land inventory data in 2010, 2015 and 2018*, Pho Yen, 2010, 2015, 2018.
- [4]. Song Cong City's Department of Natural Resources and Environment, *Land inventory data for 2010, 2015 and 2018*, Song Cong, 2010, 2015, 2018.
- [5]. Department of Natural Resources and Environment of Thai Nguyen City, *Land inventory data 2010, 2015, 2018*, Thai Nguyen, 2010, 2015, 2018.
- [6]. Department of Natural Resources and Environment of Thai Nguyen province, *Land inventory data 2010, 2015, 2018*, Thai Nguyen, 2010, 2015, 2018.
- [7]. Y. T. H. Ngo, "Impacts of Agricultural land acquisition on some socio – economic issues in Dinh Bang ward and Dong Nguyen ward, Tu Son town, Bac Ninh province," *Journal of HNUE for Science (Social Science)*, vol. 62, no. 5, pp. 144-150, 2017.
- [8]. T. N. Pham, "Promoting the role of central cities in the Red River Delta," *Journal of Economics and Forecasting*, no. 18, pp. 62-64, sep 30, 2014.
- [9]. Thai Nguyen Provincial People's Committee, *Planning for urban system development of Thai Nguyen*, Thai Nguyen, 2009.